

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Kumpulainen, Kaisu; Fingerroos, Outi; Pyykkönen, Miikka; Vierimaa, Sanna

Title: Miten työelämäläheisyys saadaan opetussuunnitelmatasolta osaksi käytännön opetusta? : esimerkkinä kulttuurialan koulutus

Year: 2020

Version: Published version

Copyright: © Koulutuksen tutkimuslaitos ja kirjoittajat, 2020

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Kumpulainen, K., Fingerroos, O., Pyykkönen, M., & Vierimaa, S. (2020). Miten työelämäläheisyys saadaan opetussuunnitelmatasolta osaksi käytännön opetusta? : esimerkkinä kulttuurialan koulutus. In A. Virtanen, J. Helin, & P. Tynjälä (Eds.), *Työelämäpedagogiikka korkeakoulutuksessa* (pp. 132-136). Koulutuksen tutkimuslaitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8414-4>

opiskelijapalautteen antamiseen tai neuvotteluihin yhteistyöstä jatkossa. Opintojakson loppukeskusteluissa näiden näkökohtien reflektointi opiskelijoiden kanssa oli tärkeää, jotta heille syntyi pedagogisia kysymyksiä laajempi näkemys elinkeinoelämän kanssa verkottuneesta yhteistyöstä kouluopetuksessa. Syntyneitä malleja voi soveltaa myös laajemmin korkeakouluopetuksessa tehtäessä yhteistyötä oppilaitoksen ulkopuolisten tahojen kanssa.

LÄHTEITÄ

- 1 Binkley, M., Erstad, O., Herman, J., Raizen, S., Ripley, M., Miller-Ricci, M., & Rumble, M. (2012). Defining twenty-first century skills. Teoksessa P. Griffin, B. McGaw, & E. Care (toim.), *Assessment and teaching of 21st century skills* (s. 17–66). Springer.
- 2 Tynjälä, P., Virtanen, A., Klemola, U., Kostiainen, E., & Rasku-Puttonen, H. (2016). Developing social competence and other generic skills in teacher education: applying the model of integrative pedagogy. *European Journal of Teacher Education*, 39(3), 368–387.
- 3 Opetushallitus. (2019). *Tietoja, taitoja ja avarakatseisuutta*. Fakta express 2A. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/oph-fakta-express-2a-2019-sivut.pdf>
- 4 Prince, H., (2016). Introduction. Teoksessa B. Humberstone, H. Prince, & K. A. Henderson (toim.), *Routledge international handbook of outdoor studies* (s. 81–84). Routledge.
- 5 Hogan, K., & Pressley, M. (1997). Scaffolding Scientific Competencies within Classroom Communities of Inquiry. Teoksessa K. Hogan & M. Pressley (toim.), *Scaffolding Student Learning: Instructional Approaches and Issues* (s. 74–107). Brookline Books.

4.2.5 Miten työelämäläheisyys saadaan opetussuunnitelmatasolta osaksi käytännön opetusta? Esimerkkinä kulttuurialan koulutus

**Kaisu Kumpulainen, Outi Fingerroos,
Miikka Pyykkönen & Sanna Vierimaa**
Jyväskylän yliopisto

Tausta ja toteutus

Kulttuurialan työelämää leimaa pirstaleisuus ja epävarmuus¹. Se heijastuu yliopisto-opiskelijoiden huolena työllistymisestäään ja riittävien työelämätaitojen saamisesta koulutuksensa aikana. Tämä haastaa akateemiset koulutukset pohtimaan, miten työelämänäkökulmaa saataisiin vahvistettua. Jyväskylän yliopiston *Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa* -tutkinto-ohjelma (KUMU) perustettiin vuonna 2019. Yksi uuden koulutusohjelman tavoitteista on ollut rakentaa akateemista kulttuurialan koulutusta, joka tarjoaa opiskelijoilleen samalla sekä vahvan tieteellisen osaamisen että monipuoliset työelämävalmiudet.

Työelämäläheisyyttä KUMU:ssa on rakennettu erilaisin keinoin, kuten portfolio työskentelyllä, työelämäkursseilla ja yhteistyöprojekteilla yliopiston ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Haasteena kehittämissä on ollut, miten integroida työelämänäkökulma osaksi koko opetustarjontaa. Tämä on yleinen haaste yliopistoissa, joissa opetustarjonta tyypillisesti jakautuu akateemisiin, substanssiosaamiseen keskittyviin opintojaksoihin ja erillisiin työelämäkursseihin. Akateemisessa asiantuntijuudessa on keskeistä oppia integroidaan tieteellistä osaamista yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseen, mikä tarkoittaa, että akateemisen osaamisen kasvattamisessa teorian ja käytännön yhdistäminen on tärkeää myös koulutuksen sisällä.

Opetussuunnitelmatyön tarkoituksena on viedä opetuksen sisällölliset tavoitteet opetuksen käytäntöihin¹. Työelämäläheisyys on teema, jota on pitkään ha-

luttu lisätä opetussuunnitelmiin. Haasteeksi on nousut kunnianhimoisten tavoitteiden jalkauttaminen ruohonjuuritasolle. KUMU on pyrkinyt eroon tyhjästä markkinateksteistä ja kehittänyt erityistä työkalua opetuksen suunnittelun tueksi. Pedagogista taustatukea KUMU on hakenut erilaisista pedagogisista malleista, kuten konnektiivisesta pedagogiikasta², integratiivisesta pedagogiikasta³ ja ongelmaperustaisista opetusmenetelmistä.

KUMU-pedagogiikan kehittäminen on ollut yhteisöllinen prosessi, joka käynnistyi, kun uutta koulutusohjelmaa suunniteltiin vuosina 2018–2019. Emme missään vaiheessa rakentaneet koulutuksen kehittämistä erillistä kehittämishanketta, vaan koko opetushenkilökunta on osallistunut kehittämiseen osana työtehtäviään. Kuvioon 4.5 olemme tiivistäneet KUMU:n pedagogisen kehittämisprosessin.

Prosessin lopputuotokset eivät ole lopullisia, vaan ne elävät ja muuttuvat samalla, kun opettajien ymmärrys ja pedagoginen ajattelu kehittyvät. Mallin äärelle palaaminen ja oman toiminnan reflektointi ovatkin keskeinen osa KUMU:n työkalukulttuuria. Tehtävämme on päivittää, mistä olemme tulleet ja ovatko tavoitteet pysyneet samoina.

Prosessimallissa lähdetään liikkeelle toimintafilosofiastamme ja päädytään tavoitteiden ja mittareiden kautta konkreettisen opetuksen tasolle. Olemme luokitelleet prosessin eri vaiheet kolmeen erilliseen askeleeseen, joissa edetään abstraktilta toimintafilosofian tasolta kohti konkretiaa eli opetuksen suunnitteluun ja arvioinnin mittareihin.

Haasteena kehittämistyössä on ollut, miten integroida työelämänäkökulma osaksi koko opetustarjontaa

Kokemukset

Prosessin ensimmäinen askel – Toimintafilosofian määrittely: Olemme KUMU:ssa pohtineet paljon toimintafilosofiaamme ja käyttäneet lukuisia palaveroja sen muotoiluun. Lisäksi olemme käyneet opintomatoikoilla Roskilden, Exeterin ja Bristolin yliopistoissa sekä Lontoossa UCL:ssa. KUMU-pedagogiikan suunnittelu on edellyttänyt tutkimuskirjallisuuteen perehtymistä, miltä pohjalta olemme kirjoittaneet useita artikkeleita opetuksen kehittämisestä, työelämäläheisyydestä ja omista kokemuksistamme opetuksen kehittäjinä.

KUMU:n toimintafilosofian ytimessä on *konnektiivinen pedagogiikka*, jonka perustuu Dilly Fungin konnektiiviseen opetussuunnitelmaan (*A Connected Curriculum for Higher Education*)². Se tarkoittaa yksinkertaistettuna yliopistojen yhteyksien rakentamista ulkopuoliseen maailmaan. Kutsumme lähestymistapaa tietoisesti *toimintafilosofiaksi* (erotuksena opetusfilosofiaan), koska konnektiivisuus ei koske pelkästään antamaamme opetusta vaan myös tutkimustoimintaa ja kaikkea muuta koulutusohjelman toimintaa. Tästä esimerkkinä ovat julkaisemamme tutkimusartikkelit ja henkilökunnan jatkuva pedagoginen kehitystyö.

Kuvio 4.5 Pedagogisen kehittämisen prosessi KUMU:ssa

Mittarit ovat konkreettisia kysymyksiä, joiden avulla opettajat voivat kysyä itseltään, miten konnektiivinen toimintafilosofia näkyy heidän opetuksessaan

KUMU:ssa konnektiivinen pedagogiikka toteutuu siten, että yksinkertaisesti poistumme Seminaarinmäen kampukselta ulkopuoliseen maailmaan aina, kun se vain on mahdollista. Kun puhutaan työelämälaheisuuden tai työelämälähtöisyyden sijaan konnektiivisuudesta, se pitää sisällään myös yhteydet järjestöihin ja vapaaehtoistyön kenttään. Lisäksi yhteiskunnallinen vuorovaikutus ymmärretään mahdollisimman laajasti. Meille esimerkiksi tärkeää on korostaa koulutusohjelman ja koko yliopiston yhteiskuntavastuuta.

Konnektiivinen opetussuunnitelma käsittää laajan kirjon erilaisia yhteyksiä, jotka syntyvät oppiaineen, opiskelijan, kulttuurin, yhteiskunnan ja erilaisten kulttuurisen hallinnan näkökulmien tasoilla. Keskeisiä opetussuunnitelmatasolla ovat teorian ja käytännön yhdistäminen sekä ulkopuolisten toimijoiden kanssa tehtävä yhteistyö.²

Prosessin toinen askel – Tavoitteiden määrittely: Olemme määritelleet tavoitteita ja arvoja, joita haluamme opetuksella ja tutkimuksella edistää. Näiden keskustelujen pohjalta olemme valinneet keskeiset toimintaperiaatteet, joiden haluamme välittyvän myös opiskelijoillemme. Konnektiivinen pedagogiikka on muotoutunut omiksi yhteisöllisiksi päämääriksemme. Tavoitteemme eivät ole pelkästään pedagogisia, vaan niissä näkyy konnektiivisen pedagogiikan idea myös laajempina tavoitteena vaikuttaa ympäröivään yhteiskuntaan.

KUMU:n arvopohjaisena ja toimintafilosofian mukaisena *tavoitteena* on

- edistää sosiaalista ja kulttuurista tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta,
- tukea aktiivista kansalaisuutta sekä kansalaisten osallistumista demokraattiseen päätöksentekoon ja avoimeen yhteiskunnalliseen keskusteluun,
- lisätä erilaisista taustoista tulevien ihmisten välistä keskinäistä ymmärrystä ja kanssakäymistä,
- tehdä teoriaa ja käytäntöä yhdistävää luovaa ja monitieteistä tutkimusta, joka osoittaa ja ratkaisee yhteiskunnallisia ongelmia,
- kehittää yhdessä yhteistyökumppaniensa kanssa tutkimustietoon perustuvia paikallisesti vaikuttavia ja yhteiskunnallista tasa-arvoa edistäviä sosiaalisia innovaatioita,
- kehittää aktiivisesti opetusmenetelmiä ja -tapoja yhteistyössä opiskelijoiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa,
- korostaa opetuksessa toiminnallisuutta ja tekemällä oppimista,
- auttaa opiskelijaa kehittämään yhteiskunnallista aktiivisuuttaan ja asiantuntijaidentiteettiään sekä löytämään itselleen mielekkäitä työllistymismahdollisuuksia,
- huomioida esteettömyys ja erilaisten oppijat,
- ylläpitää hyvää ja kannustavaa henkeä työyhteisössä,
- toimia eettisesti ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen sekä
- toteuttaa yhteiskuntavastuuta kaikissa keskeisissä toiminnoissa.

Prosessin kolmas askel – Mittareiden määrittely: Prosessin kolmannessa vaiheessa määrittelemme, miten abstraktit tavoitteemme siirtyvät käytännön toimiksi opetuksessa eli mitkä ovat niitä toimintaperiaatteita, joiden kautta tavoitteita voidaan käytännössä opetuksessa edistää. Päädyimme käyttämään kahta erillistä mittaria, *tutkivan oppimisen* ja *yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen mittarit* (taulukot 4.3 ja 4.4), joiden kautta arvioimme tavoitteidemme toteutumista kursien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Mittarit ovat-

Taulukko 4.3 Tutkivan oppimisen mittari

Mitä seuraavia toimintoja kurssilla käytetään?
Lähdekriittisyys ja strateginen lukutaito
Ideoiden ja tiedon etsintä, analysointi, soveltaminen ja/tai arviointi
Tutkimustaitojen harjoittelu
Teorian ja käytännön yhdistäminen, esim. jonkun käytännön ilmiön tarkastelu teoreettisesti
Tieteellisen tiedon soveltaminen käytännön ongelman ratkaisemiseen
Erilaiset ilmiölähtöiset ja/tai yhteisölliset oppimismenettelyt, kuten ongelma- ja tutkimusperustaiset menetelmät
Jotain muuta? Mitä?

Taulukko 4.4 Yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen mittari

Mitä seuraavia toimintoja kurssilla käytetään?
Kenttävierailut
Yhteistyöprojektit ja toimeksiannot (yliopiston ulkopuolisen toimijan kanssa)
Alumniyhteistyö (esim. vierailut, mentorointi, observointi, yhteydenotot)
Käytännön työelämätaitojen harjoittelu
Vaikuttaminen (esim. blogit, poliittinen vaikuttaminen, yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen, yleisötilaisuudet)
Tiedottaminen ja mediayhteistyö
Jotain muuta? Mitä?

kin konkreettisia kysymyksiä, joiden avulla opettajat voivat kysyä itseltään, *miten* konnektiivinen toimintafilosofia näkyy heidän opetuksessaan. Mittaristo on kehitetty mahdollisimman yksinkertaiseksi, jotta se toimisi aidosti opetuksen suunnittelun tukena ja opettajien olisi helppo pohtia kurssiensa toteuttamisen konnektiivisuutta konkreettisesti. Mittaristoa arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti.

Mittari 1: Tutkiva oppiminen

KUMU:ssa tutkiva oppiminen tarkoittaa konstruktivistista prosessia, jossa rakentaminen, kokeilu, arviointi, kehittäminen ja reflektointi ovat keskeisellä sijalla. Opettajien ja oppijoiden näkökulmista tutkivan oppimisen prosessi muistuttaa akateemista tutkijuutta, sillä ajatuksemme on, että opetuksen kehittäminen on myös kokonaisvaltaista tutkijan taidoissa kehittymistä. Tavoitteena on, että KUMU:ssa opiskeleva henkilö pitää oppimista teoreettisesti perusteltuna ja perusteltavana taitona. Se lisää opettajan ja oppijan teoreettisia ja käytännön taitoja ja kannustaa luovaan ja monitieteiseen ajatteluun⁴.

KUMU:n toimintafilosofian ytimessä on yhteiskuntavastuu ja kokonaisvaltainen yhteiskunnallinen vuorovaikutus. Tähän pyritään teoriaa ja käytäntöä yhdistävillä luovilla ja monitieteisillä ratkaisuilla, jotka ulottuvat opetuksesta ja sen suunnittelusta tutkimukseen ja oman osaamisen arviointiin. Kehitämme aktiivisesti opetusmenetelmiä ja -tapoja yhteistyössä opiskelijoiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Korostamme opetuksen toiminnallisuutta ja tekemällä oppimista, sillä ainoastaan aito konnektiivisuus ja eri toimijoiden välinen dialogisuus mahdollistavat yhteiskunnallisesti relevanttien kysymysten ja ongelmien käsittelyn onnistuneesti.

Mittari 2: Yhteiskunnallinen vuorovaikutus

Yhteiskunnallinen vuorovaikutus (YVV) näyttäytyy yliopistoilla tällä hetkellä erityisesti medianäkyvyytenä ja yritys-yhteistyönä⁵. Konnektiivisesta näkökulmasta yhteiskunnallinen vuorovaikutus on kuitenkin laajempi, koko sosio-kulttuurista toimintaympäristöä koskeva ilmiö. Myös työelämäläheisyys näyttäytyy konnektiivisen pedagogiikan näkökulmasta huomattavan laajana kenttänä. Siihen kuuluvat esimerkiksi yhteistyö yliopiston ulkopuolisten toimijoiden kanssa, yhteisöllinen oppiminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen.

KUMU:n soveltama konnektiivinen pedagogiikka sisältääkin voimakkaan yhteisöllisen ulottuvuuden²:

”Konnektiivisen pedagogiikan omaksuminen laajentaa käsitystä korkeakoulutuksen osaamistavoitteista ja työelämätaidoista. Korkeakoulujen tehtävä ei ole kouluttaa pelkästään asiantuntijoita työelämän tarpeisiin vaan aktiivisia ja kriittisiä yhteiskunnallisia toimijoita, joilla on monipuolisia työkaluja toimia muuttuvalla työelämän kentällä sekä kyky kehittää ja vaikuttaa toimintaympäristöönsä. Opetussuunnitelmatyö on avainasemassa korkeakouluissa työelämä- tai konnektiivisen pedagogiikan kehittämisessä. Myös yliopistojen yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen tavoitteet tulisi nähdä osana tätä prosessia. Ne uhkaavat jäädä pelkiksi korulauseiksi, jos niitä ei pystytä jalkauttamaan osaksi oppiaineiden jokapäiväistä opetustyötä ja käytäntöjä.”

Mitä opimme

Työelämäläheisyys on tavoite, jonka saattaminen opetussuunnitelmien ideoista syvälliseksi ymmärrykseksi ja käytännön toimiksi on yliopistoille yllättävän iso haaste. Yhtä lailla yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen kapea ymmärrys haittaa esimerkiksi integroitumista alueellisiin toimintaympäristöihin ja yhteiskunnallisiin keskusteluihin⁵.

Akateemisessa ympäristössä on myös yleistä huolenaihe siitä, että työelämäläheisyys ohentaa tieteellisen ajattelun ja taitojen merkitystä ja tasoa koulutuksessa. Yksi keino vastata tähän kysymykseen voisi olla kehittää mittari myös tieteellisen ulottuvuuden arvioimiseen opetuksessa eli pyrkiä näin varmistamaan, että konnektiivisuuden lisääminen ei tapahdu uhraamalla muita tärkeitä yliopistokoulutuksen tavoitteita.

Pedagoginen kehittäminen on KUMU:ssa ylpeyden aihe – osa sisäistä kumulatiivisuuttamme. Se, mikä sopii meille, ei sovi välttämättä muille. Kokemuksemme mukaan koulutusohjelmien opettajien on oltava mukana pedagogisessa kehittämisessä koko ajan, sekä suunnittelijoina, toteuttajina että arvioijina. Jokaisen koulutusohjelman tulisikin valita ja muotoilla oman-

näköisensä pedagogiset tavoitteet ja miettiä konkreettiset toimet ja mittarit, joilla tavoitteiden toteutumista voi parhaiten arvioida. Ilman sitoutumista ja yhteistä henkeä kehittämistyö ei onnistu, sillä eteneminen korulauseista konkretiaan vaatii tuekseen kokeiluja, tieteellistä tutkimustyötä, uuden opiskelua ja aikaa. Työpaikan yhteisöllisyydellä on ratkaiseva merkitys konnektiivisten projektien onnistumiselle, koska tarvitaan turvallinen mutta samalla rohkea ilmapiiri, jossa ei tarvitse pelätä epäonnistumisia.

Pedagoginen kehittäminen on prosessi, jonka loppua ei ideaalitapauksessa voida saavuttaa, eikä siihen myöskään pyritä. Kyse on enemmänkin sitoutumisesta jatkuvaan muutokseen. Samalla kun löydetään jotain vastauksia, syntyy uusia mielenkiintoisia kysymyksiä ja kehittämisideoita. KUMU:n näkökulmasta onkin tärkeintä, että itse kehittäminenkin on konnektiivista ja jatkuvaa dialogia.

Video ABC-työkalusta opetussuunnitelmatyössä:

<https://www.tyopedu.fi/videt/abc-tyokalu-valineena-ops-tyossa>

LÄHTEITÄ

- 1 Pyykkönen, M., Kumpulainen, K., & Vierimaa, S. (2019). Työn muutoksen haasteet kulttuurialan korkeakoulutuksen työelämäpedagogiikalle. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 21(4), 45–61.
- 2 Fung, D. (2017). *A Connected Curriculum for Higher Education*. UCL Press.
- 3 Tynjälä, P., Virtanen, A., Klemola, U., Kostiaainen, E., & Rasku-Puttonen, H. (2016). Developing social competence and other generic skills in teacher education: applying the model of integrative pedagogy. *European Journal of Teacher Education*, 39(3), 368–387. <https://doi.org/10.1080/02619768.2016.1171314>
- 4 Hakkarainen, K., Bollström-Huttunen, M., Pyysalo, R., & Lonka, K. (2005). *Tutkiva oppiminen käytännössä: matkaopas opettajille*. WSOY.
- 5 Fingerroos, O., Kumpulainen, K., & Vierimaa, S. (25.4.2019). YVV – Yllättävän vanhoja vuorovaikutusvisioita. JYUnity Tiedeblogi. <https://jyunity.fi/ajattelijat/yvv-yllattavan-vanhoja-vuorovaikutusvisioita/>